

Таза жюректен

Къабарты-Малкъарны Башчысы Юрий Кокос школгъа дери билим беруде урунганланы профессионал байрамлары бла алгъышлагъанды

«Журметти школгъа дери билим беруде ишлегенди! Профессионал байрамгъыз бла ачыкъ ниетден алгъышлайма. Къыйынгъыз, ишигизни сюегенигиз, балалагъа къайгыргъаныгъыз ючюн ыразылыгъымы билдиреми. Мектепге дери жыл санда сабийни къылыкъ энчилликери бютюн бек тохташардыла, аны андан арысында къадары уа юйретуионо акъылна, билимине эм профессионаллыгына кере болукъду.

Таза жюректен сизге саулуукъ, насыл, къыйын болса да, бек керекли ишигизде жангы жетишимле тилейме», - деп айтылады регионну башчысы Инстаграмда страницасында жазылган алгъышлауунда.
КЪМР-ни Билим беруде, илму эм жаш телюно ишлери бютюн бла министрствосуну билдируилерине кере, респу-бликада школгъа дери окутуу бла 52 минг сабий жалчтылады.

КЪМР-ни Башчысыны бла Правительствоосуну пресс-службасы.

Промышленность

Тырнауузда вольфрам-молибден магъаданны хайырлануугъа энтта да бир атлам

Россей Федерацияны эмда Къабарты-Малкъарны правительстволары, сейрплери болган ведомстволар бла бирге Тырнауузда вольфрам-молибден магъаданны чыгъаруу эм жарашдыруу проектни жашауда бардырадыла.

Биогонлюкде аны инвестору белгили болганды - «Ростех» къырал компания. Ол бийик технологиялы промышленность продукцияны жарашдыруу, чыгъаруу эм сатуу-алуу бла кюрешеди. Предприятие сагъынылган жерде байлыкъланы хайырлануугъа лицензия берлик конкурсуна къатышыргъа эмда аны проект документациясын жарашдырыргъа таукелди. РФ-ни Промышленность эм сатуу-алуу, Шимал Кавказы ишлери жаны бла министрстволары уа анга къыралны

жанындан себеплик этиу амалланы созере, проектни жарашдырыкъл компанияны налогла телеу жаны бла ондургурга, Тырнауузгъа «энчи социал-экономика тийре» деген даража берирге эмда проектни жашауда бардырыргъа деп алынырыкъ кредитлини процентлери бир кесегин субсидияла бла жабаргъа онулашандыла.

Россей Федерацияны промышленность эм сатуу-алуу министри **Денис Мантуров** а бу проектни магъаналыгы жалаанда регионга угъай, саулай къыралгъа окуна уллу болганын энчи чертгенди.

КЪМР-ни Башчысыны бла Правительствоосуну пресс-службасы.

Жыйылыу

Форум тап ётгенди, аны эсеплери къууандырадыла

Геюрге кюн Пятигорск шахарда РФ-ни Президентини СКФО-да толугъа эркинлик келечисини резиденциясында «Машук-2017» жаш телю форумуну къуруу комитетини эсепле чыгъаруу кенгешибардырылганды. Жыйылууну ача, РФ-ни Президентини СКФО-да толугъа эркинлик келечисини орунбасары Андрей Галактионов, форумну иштишиши даражада ётгенин белгилеп, аны эсеплери къууандыргъанларын чертгенди. «Россейни Президентини Владимир Путин Север-Кавказ жаш телю форумгъа быйыл эс белгени къууандыргъанды. Ол анга къатышханлагъа кесини насыйхат сёзю бла сёлешген эди, - деп белгилегенди ол.

Специалистлени оюмларына кере, биогонлюкде «Машук» асламлы информация органла энчи эс белгени форумдан бирди. Аны директору Георгий Головин билдиргенге кере, аны ишине быйыл Россейни 63 регионундан эм тыш къыралладан 5212 жаш адам къатышхандыла. Жыйылууну чеклеринде кёргозюлген проектлени юсеринден 380 тренинг бла 600 консультация бардырылганды. «Машукда» къонакъда 60-дан артыкъ атлары айтылган жамат къулукъчула, спортчула, артистле да болгандыла.

Хатгъанды. Ол билдиргенге кере, эришуно грантла фонду 85,5 миллион сом эди. Андан 10 номинацияда 35,5 миллион сом адалагъа къартылганды. 20 миллион сом 4 номинацияда коммерциалы болмагъан организацияланы 20 грантлары берилгенди. «Машукда» битеу да 657-проект кёргозюлген эди. Анагъа 19 федерал эм жети да СКФО-ну эскертлери багъа бичген эдиле. Хорлагъанланы тизмеси конкур комиссияны сентябрде бардырылган кенгешинде тохтадырылган эди.

Машук тауну агъында Комсомольская таллада форумчула 46 альтернативе майданы ишине бла 14 конкурсуна къатышхандыла. Дагъыда лагерде төрели миллет арбалза да къурагъан эдиле. СКФО-ну субъектлери башха региондан бла къыралладан келгенлени кавказ халкълары культуралары эм адет-терелери бла шагъарей атгелденди.

Жаш телюно ишлери жаны бла федерал агентствонуну таматасыны орунбасары Екатерина Драгунова проектлени конкурсу эсеплеринде тохтадырылган эди.

Жаш телюно ишлери жаны бла федерал агентствонуну таматасыны орунбасары Екатерина Драгунова проектлени конкурсу эсеплеринде тохтадырылган эди.

Жыйылууну ишине къатышханла бу ишни андан да сейр этерик бир неча жангы оюм да айтхандыла. Аланы келир жыл форумну жазылагъан кезуиу эсге алыкъландыла. Тюбешиуну ахырында Андрей Галактионов проектни къурагъанланы эм аны ишин бардырыргъа болушханлары РФ-ни Президентини СКФО-да толугъа эркинлик келечисини Олег Белавенцевни айтханды испас къагытла бла саулагъанды.

Басмагъа КЪАСЫМПАНЫ Аминат жазырагъанды.

КЕНГЕШ

Энчи предпринимательствону онгдуруу - республиканы экономикасын айнытыууну тынзгылы мурдорду

Тюнеме Правительствооно юйюнде Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысында Инвестицияла эм предпринимательство жаны бла советни кенгеш болганды. Аны ишин республиканы Башчы-

чакълы болады. Ишни тамамлау умут бла алгъадан окуна «Кабалкволе-Фрам» акционер общество къураылгъан эди. Аны уставной капиталыны төртден бирин - 520 миллион сомну - республика бергенди. Компа-

айтханга кере, аны бла байламлы быылыны ахырына дери ол тийреде бир миллиарддан артыкъ сом багъасын ишле этилгери керекдиле.

Алай аны ызы бла берилген соруугъа жууаплай, Бекалдиев биогонлюкге анда жалаанда он миллион сом хайырланылганын белгилегенди. Жылыны ахырына дери уа жалаанда 171 миллион сом багъасына келишимле этилгендиле. Быллай болжалны сылтауну ол къурулуш ишлени бардырыргъа эркинлик берген документле кеч жарашдырылганында неда энтта да берилмегенди керегенди. «Дагъыда завод ишленирик тийреде археология тинтиуле бардырадыла, ол да чырмаулукъ этеди», - деп къошханды эмда «къалай-алай болса да, биогонлюкге ол производство къурулуш жерде къурулуш ишле башлангандыла».

Былтыргъы заявканы ичинде энчи магъана башында сагъынылган «Гидрометаллург» заводну жангы жерге кёчюруге берилген кере, ол оному сылтауу багъамды; аны хайыры бла шенюдог ишлемлеге келишген завод ишленирикти. Тырны-

Ахыры 2-чи бетдеди.

сыны инвестиция политика эм инновацияла жаны бла энчи келечиси **Хачим Кармоков** бардыргъанды. Жыйылуугъа министрстволаны, ведомстволаны, жер-жерли администрацияланы таматалары эмда келечилери да къатышхандыла. Биринчиден, советни алындагъы кенгешлеринде этилген оюуларын тамамлау биогонлюкде не халда болганыны, бу ишни кезуиунде къалай кемчиликле бла тыйгъычла ачыкъланганыны юсюнден КЪМР-ни экономиканы айнытыу министри **Рахайланы Борис** къыска шартла келтиргенди.

Республиканы айнытыу корпорациясыны башчысы **Хазиз-Бекалдиев** докладында «Гидрометаллург» заводну жангы жерге кёчюруге иш къалай барганыны, анда вольфрам ангидридден эм бийик стандартлагъа келишген продукцияны чыгъаруу производствону къурууну юсюнден айтханды. Ол билдиргенча, бу проектни багъасы эки миллиард сом

нигъа акцияларны жыйырма проценти да аны иелигиндеди. Проектни магъаналыгы республикагъа бек улууду. Аны юсюнден кенгешде къайтарип бир неча кере айтылган эди. Алай ол производствону къуруу а алай тиири бардырылмады. Хачим Кармоков

дуула», - деп ишандыргъанды. Россей Федерацияны Шимал Кавказыны 2025 жылгъа дери айнытыу жаны бла къырал программасыны Къабарты-Малкъарны ондурруу белюмюно юсюнден да сёлешингенди жыйылууда. Аны чеклеринде къыралдан болуш-

аузада вольфрам-молибден магъаданны хайырлануу башлануугъа болукъуду эмда эски завод кетерилгени бла республиканы ара шахарында экология болум да игиленирикти.

Жазылыу – 2018

МЫНДАН АРЫ ДА «ЗАМАН» БЛА КЪАЛЫГЪЫЗ!

Багъалы шуёхла!

Къарат къарагъынын къоз арты жетюй. Аны бла бирге уа 2018 жылны биринчи жеримына бизагы газетеге бла журналлагъа жазылыу кампания да башланады. Алай бла сиз почта сувязны битеу бёлюмлеринде «Заман» газетге жазылыргъа болукъсуз. Не ашыгъуу керекди, алыкътын заман барды деге да болуула бир-бирле. Алай кезуиунде тындырылгъан жумушха не зат жетеди! Акъыллы ата-бабаларыбыз бош айтханд болмазла: «Акъын ишни болжлагъа салма», - деп. Жазылыууну алты айгъа багъасы тюрленмегенди - 815 сом 10 копек.

Бизни индексибиз - 51532

Сабийлеге къайгырыу - ал жанында 2 бет

Тойларыбызда этилген къоранчлагъа бир марда салыргъа заман жетген болурму? 3 бет

Жашчыкларыбыз кеслерин Берлинде да иги бла танытхандыла 4 бет

Полициячыны хайырындан бир киши да ачымагъанды 4 бет

ЖОРАЛАУ Закийни атын жюрютген тау төппеге кетюрюмлюкдюле

Къайсынны 100-жыллыгына аталып республикада кен торлоу иш этилди. Бир къауым адам а бу кюнде атла бла Чегем аууунда Башил турбазга барып, анда уллу поэтни атын жюрютген тау бийикге (4200 м) чыгарыкдыла. Быллай тюбешу тереге те барганын белгилерчады. Төппеге Къулий улуну аты анга 85 жыл толганда аталганды. 90-жыллыгында поэтин Нальчикде эсертмесинден атанып, Огъары Жемтала бла Чегем аууунда этгенди. 95-жыллыгында Къары-Огу, Бызынг, Думала бла, кене Был, лымда къалып, андан Исси-Сугъа этоп, Къарачайга жетгенди. Эки кере адам болганды – Украинадан, Германиядан, Тюркден, Ставрополь жанындан, Къарачайдан, бизден да альпинистле, студентле, жамауат адама.

Быйыл, поэти жюзжыллыгында, баям, аны атын жюрютген тау бийикге чыгарыкдыла саны бютюнда кел болукчу болур. Къарачайдан, Дагъыстандан, Чеченден, Ингуш Республикадан да келикле хазырлыкъларын билдиргенди. Акция 11-14 октябрьге дери барлыкды. Поэти эсертмесинде ремонт ишле бола тургъанлары себепли аты жылын Биринчи Чегемде аны Юю-музейини арбазындан атланьрыкды. Андан ары Эл-Тюбюне жетип, андан Башилге кетюрюлөп, төппеге жау кетюрюлөкдюле.

Таугъа чыгуу, хар замандача, Кийик жануурлары кюрюулагъа регионла аралы жандауурлук фондуну башламчылыгы бла, Къарай-Малкъарда альпинизмин, къагыт ёрлеуно эм спорт туризмин федерациясын председатели Елмезланы Абдул-Халимин болушлугу бла бардырылды. Белгли альпинист штабны таматасыды. Аны орун-басары уа Акжайланы Асанурду. Жолда таматалыкъ да ол этерикди. Бу ишни тынгылы бардырыгъа оркомитет да кырзалганды. Аны башчысы Артур Текушевди – Чегем району администрациясын таматасы. Андан сора да, оркомитетте район советни таматасы Хасанш Одижев, КъМР-ни Парламентини Председатели орунбасары Жанатайлыны Салим, Парламентни депутаты Борис Паштов, республиканы Жазануурларны осозуну правленийни таматасы Бемпайланы Муталип, Чегем району полициясын таматасы Хандоху Ахмед, поэтин Юю-музейини директору Къулийланы Фатима эм башхала киредиле.

Оюн Сейир соруула, ариу тепсеуле, саугъала

Бу кюнде къарачай-малкъар жаш тёлюню айнууна себеплик этген «Эльбрусид» фонд «Саоя играл» деген оюну бардырганды. Анга Нальчикни эм Звёздный посёлкюну 8-10-чу классарыны окуучулары кытышхандыла.

Конкурс беш торлю кесекден куралган эди. Оюну мураты уа - окуучулары биллимерин юсюрюрюге, берилген соруулагъа да тюз жууапалп, башха командандан эсе кёбюрке очохла жыйрға. Эршиуде «Мени Къабарты-Малкъарым», «Дунианы төгергиде», «Ёмюрле бла тарых», «Культура бла искусство» эм «Спорт» дегенча тема бла байлалмы соруула болгандыла. Конкурсну жюрюкълары, соруулары да сейир болгъанлары себепли окуучула алагъа уллу эс буруп тынгылагъандыла, бу жагы бла биллимерин да кёргозгенди. Биринчи жерге «Беш тау

эл» команда чыккъанды. Экинчи, ючюнчюге уа «Жулдузла» бла «Нюр» деген къауумла тийишли болгандыла. Ахырында жюрини санына кийирген устазла да, ооннга кытышхан окуучула да фонда ыразылыкъларын айтхандыла. Быллай сейир оюнла курап, жаш тёлюню бирик-диргенлери бюгюнлюкде керекли иш болгъанын чертгенди. Школчула «Эльбрусидини» башха тюбешулеринде да кытыша турурга сюйегенлерин билдиргенди. Конкурсдан сора алан тюз кырзалганды, алчылагъа уа саугъала берилгенди.

ТЕЛЕВИДЕНИЕ Тыш кырраллы экспертле каналларыбызда бизни ахчагъа Россейни нек амманлайдыла?

Украинлы Вячеслав Ковтун, америкалы Майкл Бом, полякы Томаш Мацейчук эмда башха экспертле кюн сайын теле-визорда къыс къаллай аман адамла болгъаныбыз айтханлай турдыла. Биз а алагъа аны ючюнд дагыда ахча төлей-биз.

«Ауузуну къыс, хайырсыз!» Украинлы оппозициялы жамауат къулукчуны эм журналист Елена Бондаренко Ковтуну эи анычалы юслеринде быллай айтханды: «Мен алагъа профессионал кир тёлючюне дейме. Ала керексиз затланы айтып, кеслерин махтап кюрешедиле. Украинада бола тургъан ишлене да ала дурду кёрёдиле». Бу къауым, блогер Анастасий Шайрини айтууна кёре, «сёмкалагъа миллет келеле кийип келип, Украинаны гилербола халда сюидле эмда россей каналлары эфиринде «Украингъа махтау» деп къычыргъанлай турдыла».

Алай ала Россейни кёрюп болмайдыла деп айтырды да къыйынды. Нек дегенде ол адамла бу ишни юсю бла белгиллик эмда ахча ишлерге болгунгъан шарт анылайдыла. Аны бла бирге уа ол россефобланы эм бизде, не кеслерини къырралларында даражалары артыкъ жюрюмейди. Аланы кёбюсюно жашуу жоллары жашырынды, аслам затла-рыны киши билмейди. Россей телевиденияда бир ток-шоуда бюгюнлюкде украинлы, полякы, америкалы (тизмени андан ары бардырыгъа болукчу) эксперт-россефобла кытышмай къуралмагъан алай бир тёре жюрюиди. Башха кёз карам керекди. Алай тюрлю эсе, берму сейир болмайды. Ол къычырыкчыларны даражалары уа кюржюесин, ала не сюйсете да айтхынла, бек башы - башха торлю оюнуу эшитдирсин-ле. Полякы журналист Томаш Мацейчук, сёз ючюн, орусула «кирпери

ачна да төлерикдиге. «Хар зат кёз туурабызда болады, - деп жондиреди кел политика ток-шоулада ишлеген телевиденинни редактору. - Сёмкаладан сора гримёркагъа администраторла келип, экспертлерге конвертле юлешедиле. Ковтун бир жыл мындан алгъа алай багъа тюрлю эди. Беш минг сом тура эди. Бусъгъатда, баям, анга бир он минг бер болура. Ол Москвада алай терк-терк болуучуду, айтханларына кёре, ара шахарда фатар окуна алыгъанды. Майкл Бомгъа (20 жыл Россейде жашагъан америкалы. Реа) бир жыл мындан алгъа 15 минг төлей эди. Энди уа аилыкъ хакъ окуна этген болура-ла дейме. Жамауат аны асыры юйренгенден, аны къубултуп, эркетип, орус халгъа Миша дейдиле». «Мени къылыкъ позициямды берючюне чакырылгъан экспертледен бирине да ахча берилмейди, - деп аныталды Владимир Соловьёв. - Мени акъылма кёре, ол къырзал ахчаны керексиз жоюуду. Бизни акъылма оюуна кюнчю төлейбиз да? Алай бирде ол адамлагъа билетлер, бирде уа жашагъан жерлери ючюн да ахча берилге керек болады».

Ахыры 4-чю бетдеди.

Адет-тёре Бу кюнде Интернетде кёзюм бу сиз кёрген къагытха иллингиде. Хапар мында Чеченде этилген оюнуу юсюнде бара эсе да, бизни халкъга да анда айтылган затла келишип къаладыла. Шёндю юйор къурамай тургъан жаш адам-ланы ючден бирини ол атламы этерге базынагъанларыны сылтауу къолайсызлыкъ бла байламды.

Тойларыбызда этилген къоранчлагъа бир марга салыргъа заман жетген болурму?

Кесигиз анылайсыз, шёндю он адамны окуна къонакчыла алгъан тынч тюрлюю. Сора юзюге жете кетген жыйыннга тийишли тюбеш, ызыларында да саугъала берип ашыруу а кимни да абызыратды. Ол сылтау бла адамла кредитле алып, борчул болуп, келп жылланы жашайдыла. Бу сиз кёрген оюнуу эр кишиле жыйылып этгендиле. Къалымыны эм дегъа башха къоранчла да ёлмечлерин тохташдыргандыла. Аны жаратхана, жаратмагъанла да бардыла. Болсада алай зат хар башламчылыкъны юсюнде да тюрбейди.

Малкъар халкъны юсюнден айтханда уа, быллай оюу, сёзсюз, керекди. Ансы къолайлары болгъанлагъа эрише, келле, ёнкючле алып, тойларын алай ётюрёдиле. Керексиз харакетге жюзюк бла мингле къоратырға тошеди. Марданчы, чеки салуу керекди. Сёзсюз, куруу къол бла адам адманы юсюне барлык тюрлюю. Ол миллетибизни энчиликни белгилеген шартладан бирди. Алай этилген саугъаланы багалары 100 минг сомдан атлайды. Алай къоранчлагъа уа хар кимни да хуржуну хазыр тюрлюю.

Таулу халкъда тойлада сый берюу къычан эм къалай бардырылганын тохташдыргъан къыйынды. Алай арт 20 жылда ол жюрюкден къоранчлагъа угъай, борча ушайды. Ардан-артах жангылыкъла да кийириле бардыла. Болсада бу ишни юсюнде алгъынны адетледен къоратылганы уа жокуду. Адамла, байлыкълары бла эрише, эсге сюйинмагъан саугъаланы этерге итинедиле. Бриллиантлары бла алтырды эм башха сыйла саугъала берип тургъан тёрени бу къагытда айтылгъанча

Хау, къарындашларыбызда бу жумша аччи магъана берёдиле. Бир тамышым кеси халкъны юсюнде быллай айта эди: «Бизни миллети жашауда жаламда бир борчу болгъанча кёрюнеди манга - той биреуюнюнде аз да аман ётмез ючюн - жанны, къаныны алмазгъа. Москвада эм башха ара шахарлагъа келип, эки-юч ийыкны жууукъларында тохтап, тойларын «Цезарьда» ётюрёдирге итинедиле. Аны бек бийик жетишсимге санап, кеслерини бу дуняда бары борчлары толгъан сунадыла».

Китап тапкала Бу кюнде басмадан «Дарман хансла» китабы чыккъанды. Ол орус тилде жазылганды. Аны авторлары Жансуйланы Владимир бла аны юй бийеси Полязятды. Владимир алгъын миллионда ишлен тургъанды. Бусъгъатда уа кийик табияттын къоруулау жагы бла регионла аралы фонду президенти. Бюгюн ол редакцияны къонагъыды.

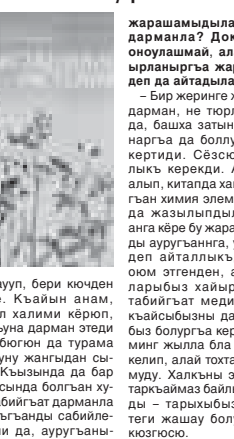
Багъуу культурабизни зарфха уруп сакъларгъа сюйгенди. - Орус кесигиз да сынагъансыз биланы хайырларын? - Сынагъан да этгенме. Керек болса, бюгюн да хайырланама. - Хар кимге да бирча

Жарсыгъа, таулулада да бардыла алайла. Абаданла бу жумшуну юсюнде жаламда кеслерини юслеринден сагъы этедиле. Келлине саугъа этгенде да кеслери жаратхан жоку, сыртыны аладыла. Алай мен оюм этгенден, саугъаланы багаларын жаш адамланы кеслерини къолларына берип къойса талды. Сёз ючюн, мен кесим алтынны сюйгенден тюрлюю эм берилген алай саугъаладан жаратханы бек аз тюбегенди. Шёндюгю къызыла да алайдыла. Башха биреу жаратханы келин жаратмагъа болукчу. Сора алай саугъадан не хайыр? Тойдан сора жаш юйор кеслери аларны болурга итинедиле. Аны себепли берилген ахчаны да ала тийишли кёргенерича жюрла. Келп болмай баргъан тойларымы бирине къызыны анасы киуу жёнгерден машиналы бир къауумна кююозле салып ашырырға кереклисин билмей къагытанды. Аны юсюнде къауыгъа туюгъанды. Мен анылагъандан, ол да кюрюлюрге тийишли болмагъан адетлерибизден бирди. Быллай къоранчны тойла миллетибизни саныны ахча баргъанына да сылтауду. Бизинча 100 минг адамлы халкъ къысха заманыны ичинде халкы толусулнай бу къагытда айтханы мардала тюрлендирмесе, он жылдан эки кереге аз болукчу. Мен оюм этгенден, волтосу оюнууе белгли хажирликте, алимерибиз, эпледен абаданла да къытышгъа борчулула. Багъалы окуучула, сиз да бу жарсыну юсюнде кесигизни оюмларыгъаны билдирсегиз, ыразы этерикси. Алайды да, къагытларыгъаны сакълыйсыз.

ТАППАСХАНЛАНЫ Аминат.

«Жамауатыбызны анылауун бирге жыйаргъа излеп, билгенибизни жазып тургъанбыз»

Владимир, быллай иш эрттен керек эди бизге. Муну жазаргъа, жыйшдырырға къалай бла тошгенди эсигизге? - Бери кирген затла бары да халкъбыз эсинде сакъланган багъуу культурабызды. Алгын, докторла болмагъан заманда да, арунгъа анда адама. Аны кёре алагъа болушхана, оны талдыргъанла да чыккъандыла жамауатда. Тохаланы Дуага деп болгъанды, акътопуракчы киши, аны ханс дарманла этюносно халкъ аууунда жорюиди. Бир кере анды тугъан къозучук сууук болуп арунгъан да, аны соллууна кёрнеден къыйналгъанын биллип, ол айранга ёпке от, къылар къошуп, аны ичирген эди дейдиле. Ол къозу игиге айланп, ёсол, кесерча болгъанды, анга жагы аякеле ёсол тургъанын кёргенди.

Кесим да сынагъанма жаш заманында ханс дарманланы кючлерин. Бир кере 80-чи жылда да Къазахстандан келе, Фрунзеде аэропортта эш оюнуу туттады да, эсим

жарашамыдыла быллай дарманла? Доктор бла оюнолашмай, аланы хайырларынга жарамайды деп да айтдыла. - Бир жеринге жаратган дарман, не торлю болса да, башха затыны къыйнарда да болукчу, ол кертиди. Сёзсюз, сакълыкъ керекди. Аны эсге алып, китапда хансда болгъан химия элементле иш да жазылдыла. Врач анга кёре бу жараркъымды аурунгъанга, угъаймы, деп айтхалыкъчыды. Мен оюм этгенден, ата-бабаларыбыз хайырланган табиятга медицинадан къаысыбызны да халпарыбыз болурга керекди. Ол минг жылла бла сыналып келип, алай тохташан илмуду. Халкъны эси бизни таркъаймаз байлыкъларыбызды - тарыхыбызны, эртеги жашуу болумбузду юзюсю. Китапда дарман хансланы не аурунуу багъаргъа жаратханылары чакъгъан кезиулерин, жайр заманы, тамырын, сябын, чапыргъын - къыяланы, къалай халкъларга керек болгъаны - бары да барды. Ол орус тилде чыккъанды.

МУСУКАЛАНЫ Сакинат.

СЮЗЮЮ

Профилактика мадарланы - тийишли даражага

Кыбарты-Малкыары прокуратурасында бардырылган жыйылыуда законлагы бузукчулук-ла эти наркотиклени сатуу-алууга кыжау мадорла сыюзюленди-ле, деп билдиргендиле бизге ведомствону пресс-службасынан.

Кенешчи республиканы прокуроруну орунбасары Артур Махов бардырылган. Анга Ич ишле министрствону, УФСБ-ны, РФ-ни Следствие комитетини КМР-де следстве управленисыны, УФСИН-ни кылулукчулары кытышкандыла.

Аны анч. Артур Махов наркотиклени, психотроп затланы законлагы бузукчулукла этил

сатууга кыжау мадорла республикада артыкча магналы болганын чертгенди. Быйыл Кыбарты-Малкыарда 4,8 минг аманлык этилген эсепте алынганды, алардан 730 ууну сатуу бла байламды. Андан сора да, андан эсирген-ле этген право бузукчулукланы саны да 44 проценте эсенди.

Бу осал затланы жайылыларына кыжау ишни чеклериде кыярал программага жарашдырылып, жашауда бардырылгыла, жуулуны комиссияла ишлейди, ведомстволар алыны кызуула бардыла. Право нызамны саклауучу органын келечилери ёлор отну кеп санды сыйырадыла. Бу жрычи бла аманлыкка этгенлери ючюн

483 адам жуула тартылганды. Алай тамамланган жуулула да кыярал, республикада болуму торлендирге онг болмаганды.

2012-2016 жыллада «наркотиклени ичи, салуугуна улуу заран салган» деген диагнозлары болганын саны 825-ден 1439-гяа дерл эсенди. Быйлын биринчи жарымда уа чёпге 973 адам алынганды. Андан сора да, токсикоманла да юч кереге кебейгенди. Быйыл 34 адам ачыкланганды.

Жыйылууга кытышканды белгилегенерича, былай болум профилактика мадорла тийишли даражада толтурулмаганын ючюн куралганды. Право нызамны саклауучу

органын ишлерине да бардыла учкарак кезиле. Анга уа аманлыкка этгенлени 66 проценти (319 адам) алгын да сюдно оюнуу бла жуула тартылганы да шагатылык этеди.

Оператив-излеу жуулула толтурулгандыа прокурорла ачыклаган кемчиликке да кебейгенди. Кышак тынтие бардырырга кереклиси эсгертип, следстве органлагы артка кыайтырылган ишлени саны да эсенди. Прокурор надзору тамамлаында да барыла кемчилик.

Кенеш тийишли эсертүүлени кыабыл керюу бла бошлганды.

ТИКАЛАНЫ Фатима.

БОЛУМ

Полициячыны хайырындан бир киши да ачымаганды

Шабат кюн эрттенликде Бахсан райондан эки эр киши «Газельде» Владикавказга атлангандыла. Жолгачыгардан алгач ала машинаны багын газ бла толтургандыла. Алай кеп да бармай улоуну моторун от алганды. Водитель терк окуна тохтаганды, алай от газ баллонында жетип анда уа бешиси салыны эдиле. «Газель» атылырга кыркчуу чыкгыланды. Кыыйн болумга тюшгенлени КМР-ни МВД-

сыны УГИБДД-сыны административ законланы толтуруу жаны бла инспектору Амир Арамисов кергенди.

Полициячы, абизырамай, болушлуккыга чапканды. Ол жашауна, саулуугуна кыркчуу улуу болганына да кыярал, баллонадан газны жиберткенди. Амир тюз оюнууны терк чыгарганын хайырындан бу кыйынлыкка бир адам да ачымаганды.

ТОКЪЛАНЫ Фатима.

ЖОЛ

Палахланы сылтауу - тынч келлюнок бла жууапсызлык

Бу кюнледе эрттенликде 8 сагат 39 минутта республиканы 42-жыллык инсаны Нальчикден Владикавказга бара, «Кавказ» федерал жолу Урван районда кесегенде жолгач чыккыган ийнеки урганды. Водитель алган жаралары бла саулык саклау учреждениегяа жетдириди.

Кюн ортада 12 сагат 15 минутта Нальчикде «Мерседес» машинаны 41-жыллык водители Кыбарты эм 3-чю Промышленны орамла бирге кышулган жерде жолда болган чугурга тюшгенди.

Машина алайдан сол жанына чарлап, «Ленд Роверге» тигенди, ызы бла тюркеге уругланды. Аварияда алган жаралары бла «Мерседес» инеси саулык саклау учреждениегяа жетдирилгенди. Аны биргесине болган 50-жыллык эр киши уа, алгын жаралардан кесине келмей, алайда окуна этгенди.

Ал шартлагы кере, авария жолда жуорюно журукчаларыно 10,1-чи пункту сакланмагыны ючюн болганды. «Мерседес» водители асыры терк барганына ишекли барды. Журукчыла кере

уа, эркин этилген мардадан озарга жарамдыны, аны бла бирге уа ол жолда болуму да эсге алырга тийишлиди.

Элбрус районда уа 23 сагат 30 минутта 17-жыллык аккылыбалык болмаган, ВАЗ-2107 машинда Терс-Кюлдан Элбрус элге бара, жолгач чыгып турган атны урганды. Аварияда алган жаралары бла водитель эм машинада болган 18 эм 19-жыллык жаш адамла саулык саклау учреждениегяа жетдирилгенди. Тору болмаган шартлагы кере, аварияны кезиунде аккы-

балык болмаган водитель инасы да машинада эди.

КМР-де МВД-ны УГИБДД-сыны кылулукчулары республиканы инсанларын саккы болуруга, транспортну керюо кереклиликтери болмаганын руль артына олтуртмазга чакырадыла.

Жууапсызлыкны акыры аман бла бошлугуна, адамны жашаууна, саулуугуна да улуу таа салырына кыркчуу улуу.

АБДУЛПАХЛАНЫ Фатима хазыраганды.

Тыш кыраллы экспертле каналларыбызда бизни ахчага Россияни нек аманлайдыла?

Ахчыры. Алып 3-чю беттеди.

«Ковтунга кертиши бла да кепле клоунгача кыарайдыла» - деп бардырады хапарын андан ары Соловьёв. – Ол, бу сыфатны хайырлангы, кесин алай жуортгенлей турады. Сёзсюз, аны кючю политологла Карасёвдана неча Пегрибинскидене биографиясы жокчу. Алай ол тануу телевиденилы жигит болганды, Украинаны жамауатыны жыйымдык сыфатыча. Аны себепли Ковтунга россей телевиденинда сурам барды.

Биз экспертлени тизмесин кыуанып кенгертир эдик. Алай адамла берг келирге кырккыган этеди. Аны ючюн болганла бла ишлерге тюшеди. Бери уа жашуу жолларында кыралдым тамгылары болганыла келише.

Майдан берге чыгарганыны кыайсы бирини, биографиялары тазды да? Аны ючюн сефирингиде да керекмеиди.

Бир нечю кун мындан алгач америкалы посольствону келечилери бла тюшегенме, ала бизге холдингге келген

эдиле. Ала сейр этгенди: «Кимди Майкл Бом? Ол АБШ-ны атындан нек сёшеди?» Алага былай жууаплагына: «Проблема жокчу. Орусча сёлешкен башха экспертле табыгыыз. Биз аланы кыуанып керюоткорюбуз».

Алай иш жеринден алыса телмегенди. Кылай-алай болса да, ток-шоу кесини журукчаларына кере кыралды. Не заманда да башха торлю оюмну тутхан инсан керек болады. Аны сылтаундан а болган адамдан сайларгыа тюшеди. Сёзсюз берилге кытыштыргыа онлары болган америкалы экспертле кеп туюлдоюле – орус тилин билмейди, узакыла жашайдыла.

«Стойдумло адамла» Сёзге алып айтканда, Ковтун аны кандидатурасын Кремльде бет этгенлерине ишескиди. «Каналданы рейтинглери тюшюн башлагандыла, бир сыбызгыны соккыган ток-шоула кыраган сейр болмай тибиргенди, - дегенди ол «Медуза» изданингяа. – Мен а керекли

сыфатка тюшонгенме эмда жулдуз болганын.

Телевидени редакторлары айтканына кере, кадры тышында - бу экспертлени асыамасы бизге бир торлю идеология келкыралдыры болмаган сойдумло адамладыла. Камерала ишлеп тибиргенлей а, ала тыйгысыз русофобла болуп кыаладыла.

Бизни идеология кыаршычыларыбыз барыса да акылдан кемирек, сагыш этмей айтып жиберген, ким да аланы бырак этип сёлешкен адамла керегюоткорюо керекди. Кырагыыз, жерлеше, русофобияны чыкты бети дерла!

Владимир ПОЛУПАНОВ
«Аргументы и факты» газет.

Эркин тутушу

Жашчыкларыбыз кеслерин Берлинде да иги бла танытхандыла

Бу кюнледе Берлин-Бранденбург тийраде эркин тутушунда окуучулары араларында турнир бардырылганды. Анга 6 клубдан 111 жаш спортчу кытышканды. 38 килограмм аурулукда эрише, анда жашаган таулу жашчыкыла да ахшы керюндюле болдургандыла.

Бабугентчи Османланы Керим кеп жыланы Германияда жашайды. Аны юйорюнде тёрт жаш ёседи. Таматарлы Мухаммад бла Ибрагим а школдан тышында спорт бла да кюрешедиле. Ала дагыстаны тренер Ибрагим Умарова жарат этеди.

Бу кюнледе бардырылган эришуледе Ибрагим кюмюш, Мухаммад а доммак майдаллагы тийишли болгандыла.

ТАППАСХАНЛАНЫ Аминат.

Футбол

«Прохладныйми» огьесе «Жулдузму»?

Республиканы футболдан чемпионатыны кезиулю жый-юула алтынчы турунда таблицяа туринде бек туюнде орналган командаланы арасында эриш барганды. «Баксан» Бабугентде кытыдырганды эмда алай бла экинчи сезонда бийик дивизионда жерин тас этгени ачык болады. «Прохладный» кесини майданында «Кундетей» онглаганды.

Спортну бу торлюсюн сий-гелени айтууларына кере, ол бек сейр эди. «Жулдуз» да кеплени тамашага кыалдырганды. Ол турнир таблицяда бешинчи тизгинде орналган псыгасануулары кытханды. Тюбешиюе кыраганын билдиргенлерине кере, ахасиячла «жуаларына» арталы да онг бермей, ариу оюн керюотгенди.

СК «Атажукинский» кесини майданында псынадахачы «Родникин» кытхандан сора, «жетишмисиз зонада» эки жерге тёрт кандидат – «Родник», СК «Атажукинский», «Прохладный» эм «Жулдуз» чыгады. Биз бу командаланы баш тренерлеринден онглаганадан эки кыауунун белги-

Футболдан бийик дивизионда ойнагач кыуулары арасында бардырылган КМР-ни чемпионатыны турнир таблицасы 2017 жылны 27 сентябрине болум

№	Команда	О	Кь	Тб	Х	Т	Оч
1.	«Автозачаста»	26	23	2	1	121-22	71
2.	«Тэрч»	26	23	0	3	72-17	69
3.	СК «Союз-Сармаково»	26	18	3	5	94-51	57
4.	«Бедик»	26	16	2	8	59-36	50
5.	«Псыгансу»	26	14	4	8	67-50	46
6.	«Псыкод»	26	12	5	9	73-69	41
7.	«Керт»	26	10	6	10	67-48	36
8.	«Кундетей»	26	11	2	13	50-70	35
9.	«ЛогоВАЗ»	26	11	2	12	59-64	35
10.	ФШ «Нальчик»	26	9	5	12	56-55	32
11.	«Нарт»	26	9	3	14	55-63	30
12.	«Родник»	26	7	4	15	53-85	25
13.	СК «Атажукинский»	26	7	2	17	40-70	23
14.	«Прохладный»	26	4	7	15	44-85	19
15.	«Жулдуз»	26	5	4	17	45-88	19
16.	«Баксан»	26	3	1	22	33-113	10

лерин тилейбиз. Алайды да, ала айтханыга кере, былай таблицяа кыралганды:

26-чу турнир итолари:
«Бедик» - «Автозачаста» - 2:3
«Псыгансу» - «Жулдуз» - 2:4
ФШ «Нальчик» - СК «Союз-Сармаково» - 4:5
«Керт» - «Тэрч» - 1:3
«ЛогоВАЗ» - «Баксан» - 2:0
«Прохладный» - «Кундетей» - 4:2
«Нарт» - «Псыкод» - 6:4
СК «Атажукинский» - «Родник» - 3:1

Виктор ШЕКЕМОВ.

Торленуе

Пробкаланы азайтыр мурат бла

Нальчик шахарны администрациясындан билдиргенлерине кере, Мальбахов аты эмда Осетинская орамланы мойшоюнде орнатылган светофорда машиналагы сол жанына бурулурга эркинлик берген чырагы кетерилгенди. Аны орунуна алайда «ызлагы кере барыргы» деген жол белги орнатылганды.

Бу оюнуу сылтауу от тийраде пробкаланы азайтыр умут бла байламды. Алай бла энди Мальбахов аты орамдан Осетинская орамга сол жанына жолу сол неча онг ызындан бурулурга болууду.

Бизни корр.

Газетни келир номери 30 сентябрде чыгарыкыды.

УЧРЕДИТЕЛЬЕ: КЫБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ ПАРЛАМЕНТИ БЛА ПРАВИТЕЛЬСТВОСУ

Баш редактор АТТАЛАНЫ Ж.Ж.

РЕДКОЛЕГИЯ:
ТЕКУЛАНЫ Хауа (баш редактору орунбасары), ЖАНУРАЗЛАНЫ Наабат (баш редактору орунбасары), ТОКЪЛУЛАНЫ Борис (жууалы секретары), МОКЪЛАЛАНЫ Зуура (белюно редактору), ТИКАЛАНЫ Фатима (белюно редактору).

ТЕЛЕФОНЛА:
Редактору орунбасары - 42-63-01.
Баш редактору орунбасары - 42-38-21, 40-04-82.
Жууалы секретары - 42-66-85.
Секретариат - 40-93-62, Корреспонд - 42-63-52.

РЕДАКЦИЯНЫ БЕЛОМЛЕРИ:
Политика эм право - 42-24-02, 42-67-68.
Экономика - 42-66-73.
Культура - 42-66-76.
Социал ишле - 42-75-82, 40-59-18.
Курортла, туризм эм спорт - 40-39-93, 42-66-71.
Окуучууна бла байламдыкка жуортокуу эм жазылуу - 42-37-94.
Эчи корреспондент - 42-68-72, Тилмачыла - 40-28-97.
Операторла - 40-28-49, 42-39-65.

Редакция авторла бла кызыг жюрютмейин. Кюп жазмагыла речени этилмейин эм ала артка кыайтырмайдыла.

Газетте басмаланган материалда айтылган оюмла редакцияны оюму бла келпешмесе болуукчула. Ала айтылган хар зат ючюн

Россей Федерацияны Басманы юсөдери тийишлиликте материалды авторлары кесирини жууушпайды.

Редакция авторлардан 400 гачт тизгенден (машина бла жазылган 5-6 бет) келино айтпайды.

Газетте Басманы эм асыамы информацияны эркинликтери кыруулуу жаны бла Кыбарты-Малкыар регион инескинда 2016 жылда 19 жашына докерге регистрация этилгенди.

Регистрация номер — № ТУ07-00118. Индекс - 51532

Газетни басмагы КМР-ни Басма эмда асыамы коммуникацияла жаны бла кыярал комитетини компьютер службасы хазыр этгенди.

Газет «Тетраграф» ООО-ну тинюграфиясында басмаланганды. Нальчик шахар, Ленин аты проспек, 33

Газетини ислерине таандыру ючюн КМР-ни почта сызыны федералык Управление жууушпайды.
Телефонна: 76-01-28, 76-01-10

Газетлени россынага сылуу ючюн КМР-ни «Роспечать» акционер общество жууушпайды.
Телефон: 42-49-34

Номерге траффинге кере 19 00 сагатка кыя салынады. 20 00 сагатка кыял салынганды

ГАЗЕТНИ НОМЕРИ ЧЫГАРТЫЛА:
Мокъыланы Зуура - декурый редактору; Кетерчиланы Зууфия - жуууалы секретары орунбасары; Зеззалины Лида (1, 2-чи бетте), Тезззалины Валентина - (3,4-чю бетте) - корректорла.

Тиражи 2100 экз. Заказ № 1218
Багысаы 10 сомду.

РЕДАКЦИЯНЫ ЭМ БЕТАТЫНЫ АДРЕСИ:

360000, Нальчик шахар, Ленин аты проспек, 5

электрон почта: elbor_50@mail.ru